

Kaderrichtlijn Water zet ruimtelijke ordening op zijn kop

Europese regels moeten in 2004 zijn ingevoerd

Een studie van wateronderzoekers en biologen van Wageningen UR maakte onlangs in één klap duidelijk dat de gevolgen van het Europese beleid heel groot zijn als het gaat om waterkwaliteit. Tweederde van de Nederlandse landbouw dreigt te verdwijnen. Volgens projectleider ir. Frank van der Bolt van Alterra moet die conclusie worden genuanceerd; het onderzoek licht slechts een tipje van de sluier op. 'Het gaat om het signaal, het gaat erom dat het duidelijk wordt dat er iets moet gebeuren.'

In december 2003 waren de krantenkoppen alarmerend. Onderzoekers van Alterra, het LEI en het Nederlands Instituut voor Visserij Onderzoek hadden een verkennende studie verricht naar de gevolgen van de Europese Kaderrichtlijn Water voor landbouw, natuur, recreatie en visserij. De meest alarmerende conclusie luidde dat in het gunstigste geval tweederde van de Nederlandse landbouw zou moeten ophouden met boeren. 'Richtlijn voor water drijft boer land uit', kopte *De Gelderlander* bijvoorbeeld.

Beperkte verkenning

Frank van der Bolt is de eerst aangewezen om 'het oproer' dat is ontstaan te nuanceren. De onderzoekers hebben volgens hem in een recordtempo een vrij beperkte verkennende studie uitgevoerd. Ze hebben alleen gekeken naar de invloed van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen op zoete watersystemen, zonder aandacht te besteden aan de rol die het grondwater speelt, de gevolgen van waterbeheer, beschermde gebieden en de manier waarop bovenstroomse watersystemen lagergelegen systemen beïnvloeden. Er zijn gevolgtrekkingen gemaakt voor de beleids-terreinen van het ministerie van LNV, terwijl waterbeheer vooral bij het ministerie van Verkeer en Waterstaat hoort en de milieu-invloeden onder de verantwoordelijkheid van VROM vallen. Daarnaast is er geen onderscheid gemaakt tussen natuurlijke wateren, kunstmatige wateren en sterk veranderde wateren, zoals het zoet geworden IJsselmeer en het Haringvliet. Het ging er de onderzoekers in deze fase ook niet om zo volledig en wetenschappelijk mogelijk te zijn. Ze wilden vooral duidelijk maken dat er nog veel moet gebeuren voordat de Europese Kaderrichtlijn Water in Nederland naar tevredenheid kan worden toegepast. 'Het gaat om het signaal, dat het duidelijk wordt dat er iets moet gebeuren', legt Van der Bolt uit. 'Het gaat om de denkrichting en niet om harde getallen.' Dat de waarschuwing blijkbaar goed is overgekomen, doet Van der Bolt genoegen.

Heel simpele wet

Eigenlijk is de Kaderrichtlijn Water van de Europese Unie een heel simpele wet. De eis is duidelijk: vóór 2015 moeten natuurlijke wateren als beken en meren minimaal in

goede ecologische toestand verkeren, voor kunstmatige wateren als sloten en kanalen en sterk veranderde wateren als het IJsselmeer en Haringvliet is een goed ecologisch potentieel vereist. De Europese wateren zijn ingedeeld in 55 watersystemen die allemaal op kwaliteit worden getoetst. Als een systeem zeer slecht, slecht of matig van kwaliteit is, moeten maatregelen worden genomen om die kwaliteit te verbeteren tot de kwalificatie 'goed' is verdiend.

De Nederlandse wateren moeten volgens de indeling in 55 watersystemen worden gekwalificeerd. Voorts moet de kwaliteit van die wateren in kaart worden gebracht en aangegeven hoe de kwaliteit in 2015 aan de kwalificatie 'goed' kan voldoen. De sloten in veenweidegebieden zijn bijvoorbeeld kunstmatige wateren. Om te zien of die voldoen aan de Europese norm vergelijkt men ze met de meest gelijkende natuurlijke watertypen, zoals laagveenmoerassen of broekbossen. Dat lijkt simpel, maar volgens Van der Bolt schuilen achter deze simpele systematiek enkele grote problemen. Zo zijn de waterschappen op dit moment bezig de Nederlandse wateren in te delen volgens de 55 Europese watersystemen, maar is die indeling door geen enkel politiek orgaan beoordeeld. Bovendien bestaan er allerlei wetenschappelijke kennislacunes en die vormen volgens Van der Bolt het grootste probleem. Het is mogelijk watersystemen in te delen volgens de Europese systematiek en ze op hun waterkwaliteit en ecologische kwaliteit te beoordelen. Maar met de huidige stand van de wetenschap is nauwelijks te beoordelen wat de effecten zijn van maatregelen om de kwaliteit van een watersysteem te verbeteren. Van brongerichte maatregelen, zoals de vermindering van de uitstoot van vervuulende stoffen door bijvoorbeeld de teelt van milieuvriendelijke gewassen is duidelijk dat ze werken. Maar van de effectgerichte maatregelen, zoals het opnieuw meanderen van strakgetrokken beken, de aanleg van natuurvriendelijke oevers, natte bufferzones of zuiveringsmoerassen is wetenschappelijk veel minder bekend.

Een van de wetenschappelijke problemen is

de complexiteit van watersystemen. Sinds kort is bekend dat ecologische systemen zoals meren een bepaald omslagpunt van de ene naar de andere ecologische situatie hebben. Dat punt wordt bepaald door de planten en dieren die in dat meer leven, de doorstroming van het water, de chemische toestand, de temperatuur enzovoort. De synergie tussen al die aspecten is wetenschappelijk nog nauwelijks bestudeerd. Hoe we dus een meer met slechte waterkwaliteit kunnen omvormen tot een meer dat aan de Europese norm voldoet, is voor de wetenschap lang niet altijd even duidelijk. Daarnaast kunnen de omslagpunten in watersystemen verschuiven en wetenschappers weten nog steeds niet waarom. En dan is er nog de samenhang tussen kleinere watersystemen in nationale en internationale stroomgebieden, die nauwelijks in kaart is gebracht. Veel werk dus, ook al omdat de Kaderrichtlijn Water overal in Nederland effecten heeft en niet alleen voor landbouw, natuur, recreatie en visserij, de beleidsterreinen dus van het ministerie van LNV die Van der Bolt en zijn collega's hebben onderzocht. 'De Kaderrichtlijn zet de hele ruimtelijke ordening op zijn kop, omdat er ook eisen worden gesteld aan de industrie en de steden.' Hoe die stedelijke watersystemen zich verhouden tot de landelijke systemen die nu zijn onderzocht, is nog de vraag. Kortom: veel vragen, weinig antwoorden, en veel haast. De Kaderrichtlijn moet namelijk dit jaar al worden ingevoerd. ■

Meer informatie vindt u in 'Aquarein – gevolgen van de Europese Kaderrichtlijn Water voor landbouw, natuur, recreatie en visserij', door F.J.E. van der Bolt e.a. Alterra-rapport 835. Voor prijs en bestelwijze zie pag. 17 e.v. Zolang de voorraad strekt is er ook een gratis brochure over het onderwerp verkrijgbaar via info@alterra.nl.